

Dekker, A., *Cornelis Verolme. Opkomst en ondergang van een scheepsbouwer* (Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker, 2005, 539 blz., ISBN 90 351 2865 6).

Biografieën van ondernemers zijn geen populair genre in ons land. Naar de reden daarvan kan men gissen. Heeft ‘het boeken lezende deel der natie’ weinig affiniteit met de wereld van economie en bedrijfsleven? Of vinden wij ondernemers saaië mensen met een eenzijdig materialistische kijk op het leven en hebben wij weinig belangstelling voor het ondernemerschap? Hoe het zij, ondanks de beperkte interesse verschenen er de laatste jaren een aantal biografieën van succesvolle en kleurrijke ondernemers die goede recensies kregen. Ik doel op de levensbeschrijvingen van Bernard van Leer, Anton Philips, George van Beuningen en Frits Fentener van Vlissingen. Aan dat rijtje kunnen we de biografie over Cornelis Verolme toevoegen. Zijn zakelijk succes was kortstondig maar hij was een fenomeen en kreeg in zijn tijd waardering in brede kring: bij zakenrelaties, overheden en het grote publiek. Ariëtte Dekker (Rotterdams econoom, werkzaam in het bankwezen) heeft deze opmerkelijke loopbaan bekwaam op schrift gesteld.

Verolme was in 1900 geboren op Goeree-Overflakkee. Na een avondstudie maakte hij carrière bij Stork in Hengelo. In 1945 startte hij een eigen machinefabriek. In 1950-1954 nam hij twee bestaande scheepswerven over en in 1955 bouwde hij een nieuwe scheepswerf in het Botlekgebied. Het bedrijf maakte een ‘droomstart’ door een reeks lucratieve opdrachten na de sluiting van het Suez-kanaal in 1956. Rond 1960 stichtte hij werf in Brazilië, Ierland en Noorwegen. Niet lang daarna begon echter zijn neergang: de Japanse concurrentie kwam opzetten en Verolme verspeelde veel geld met zijn buitenlandse bedrijven en andere zakelijke avonturen. Daardoor ontbraken in 1967 de middelen voor de financiering van een nieuw reparatiedok en de bouw van mammoettankers (de hernieuwde sluiting van het Suez-kanaal zorgde voor nieuwe kansen). Uiteindelijk kreeg Verolme een kredietgarantie van de staat maar als *part of the deal* nam hij een verliesgevende werf in Amsterdam over. Het werd zijn ondergang. In 1970-1971 werd hij gedwongen af te treden en te fuseren met concurrent Rijn-Schelde. De afloop is bekend: door de oliecrisis en de Aziatische concurrentie ging de Nederlandse scheepsbouw ten onder. De subsidies waarmee de staat deze neergang probeerde te keren waren in 1982-1983 de aanleiding voor de roemruchte RSV-enquête. Verolme zelf was in 1981 overleden.

Dekker beschrijft zijn opkomst en neergang met veel oog voor detail. Zij steunt op grondig bronnenonderzoek en interviews met familieleden, zakenrelaties en vroegere medewerkers. Zij brengt saillante feiten aan het licht. De meest verrassende betreffen het privévermogen dat Verolme tijdens de oorlog verwierf, zijn problemen met de belastingdienst en de manier waarop hij in de jaren zestig het vertrouwen van zijn bankiers verspeelde. Het komt zijn imago niet ten goede. De vele financiële informatie leidt overigens tot een zekere eenzijdigheid: het boek schenkt mijns inziens te weinig aandacht aan het

commerciële en organisatorische beleid van de Verolme-bedrijven want de internationale verkoop en de moderne opzet waren belangrijke verklaringen voor de grote winstgevendheid in de jaren vijftig. Andere punten van kritiek zijn dat de auteur de internationale betekenis van Verolme overschat (het waren primair de Zweedse werven die de Japanse scheepsbouw lange tijd konden weerstaan), haar fascinatie met Verolmes huwelijksleven (had minder aandacht moeten krijgen omdat het geen invloed had op 's mans optreden als ondernemer) en zijn ijdelheid en drammerigheid worden wel erg sterk aangezet (alsof de buitenwereld een ander beeld van hem had).

Een sterk punt van het boek is dat het goed laat zien hoezeer de hoofdpersoon zijn hele leven werd voortgedreven door een grote ambitie en zelfverzekerdheid. In combinatie met zijn commerciële talenten en kennis van de techniek moest dat in de expansieve naoorlogse economie wel leiden tot zakelijk succes. Verolme besloot voor zichzelf te beginnen omdat hij niet verder kwam in het familiebedrijf Stork. Ik twijfel er niet aan dat hij ook elders in het bedrijfsleven aan de top zou zijn gekomen. Achteraf gezien was het misschien zijn ongeluk dat hij zijn loopbaan vond in een bedrijfstak die in de jaren zestig door verschuivingen in de wereldeconomie aan een structurele neergang begon.

Verolmes vermogen om mensen aan zich te binden was uitzonderlijk. Hij had een sterke band met de arbeiders van zijn bedrijven. Dekker geeft daar fraaie voorbeelden van. Zij toont tevens hoeveel persoonlijke waardering hij lange tijd genoot bij overheden, bankiers en andere zakenrelaties. Hij presenteerde zich aan de pers en het grote publiek als een eenvoudige boerenjongen. Dat was misleidend: binnenskamers was hij een dominante persoonlijkheid, *a man of the world* en een uitstekend onderhandelaar. Verolmes veelvuldig klagen over tegenwerking was evenzeer een mythe. De enigen die hem tegenwerkten waren zijn Rotterdamse concurrenten en die bleken weinig effectief. Het liep verkeerd met hem af door eigen fouten en de veranderingen in de wereldscheepsbouw, niet door acties van die concurrenten. Verolmes neergang in de jaren zestig was tragisch. Zijn zelfvertrouwen sloeg om in zelfoverschatting, zijn ambitie ontspoorde en zijn eigenzinnigheid leidde tot het najagen van niet te realiseren doelen. Dekker brengt dit treffend in beeld.

Cees de Voogd

Tamse, C. A., Vis, J. J., Ellemers, J. E., *De stijl van Beatrix. De vrouw en het ambt* (Amsterdam: Balans, 2005, 263 blz., ISBN 90 5018 659 9).

Het in 2005 gevierde zilveren regeringsjubileum van koningin Beatrix heeft geresulteerd in een reeks publicaties, waarvan de bundel *De stijl van Beatrix* onder redactie van C. A. Tamse een van de interessantste is. Tamse bewees eerder dat hij het lastige metier van samensteller beheerst. Zo maakte hij aan het begin van Beatrix' regeerperiode de bundel *De monarchie in Nederland* (1980), waarin enkele opstellen staan (bijvoorbeeld van J. L. Heldring) die tot op de dag van vandaag in de vakliteratuur worden aangehaald.

In zijn eigen bijdrage 'Meer licht op het Nederlandse koningschap', die als inleiding dient, legt Tamse uit dat hij zich uiteraard verre wilde houden van alle trivia die als lectuur over het koningshuis aan de man worden gebracht. Ook wilde hij met zijn boek niet een nieuwe aflevering toevoegen aan de nimmer aflatende 'monarchie of republiek'-discussie, hoe goed dat debat ook op wetenschappelijk niveau gevoerd kan worden. Hij vreesde dan te belanden in de sfeer van 'tot kleingeld versleten argumentenkapitaal.'

In plaats daarvan zocht hij naar een, in zijn ogen, originelere invalshoek. Die vond hij op tweeërlei wijze. Als overkoepelend thema koos hij voor een 'wetenschappelijk stijlperspectief', waarbij de vraag aan de door hem aangezochte auteurs luidde of met betrekking tot Beatrix' regeerperiode gesproken kan worden van een persoonlijke stijl. Die 'moderne' vraag wordt vervolgens, ook modern, interdisciplinair beantwoord en dat levert negen stukken op die inderdaad soms verrassend zijn.

Als inspirator noemt Tamse de Britse historicus Cannadine, die in zijn inaugurele rede in 2004 een pleidooi hield om de (Britse) monarchie vanuit verschillende invalshoeken te bestuderen – dus niet louter de triviale of biografische. Cannadine lichtte zijn opvatting in 2005 toe bij de presentatie van Tamses boek, die gekoppeld was aan het KNHGG-voorjaarscongres. Cannadine gaf een reeks mogelijkheden. In Tamses 'vertaling' van de woorden van Cannadine is de monarchie een bruikbaar vehikel voor studie van de samenleving, en daarbinnen is het stijlbegrip dan weer een middel om het boek bij elkaar te houden en om de koningin interdisciplinair te duiden.

Zoals dat gaat in een bundel: niet iedereen houdt zich precies aan de opdracht – of kan zich daar, bij afwezigheid van bronnen, aan houden. Zo verkiest Huub Wijffjes in zijn bijdrage, zoals diens titel al aangeeft ('De sloop van 'het laatste bastion'. Journalistiek en Koninklijk Huis tijdens Beatrix') veeleer het perspectief van de pers dan dat van het staatshoofd. Die pers heeft zich sinds 1980 gemanifesteerd als 'een steeds heviger opdringend mediaveld.' Wijffjes onderbouwt deze stelling met veel materiaal dat reflecteert op de kwalitatieve en kwantitatieve aandacht van de media voor de koningin en haar familie. Wat Beatrix' perspectief betreft, stelt hij vast dat zij een kwart eeuw lang heeft vastgehouden aan een 'serieus-inhoudelijk optreden en een Spartaanse vermijding van alles wat naar een spectaculair privé-leven kon verwijzen.' Die conclusie is na het verschijnen van de bundel andermaal